

УДК 314.1 (477)

**ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ :
СТАН, ДИНАМІКА ЗМІН, ПРОБЛЕМИ І НОВІ ЗАГРОЗИ**

Автор – Легка Аліна, студ. гр. Маг-18

Наукові керівники – Кобзар Надія, канд. екон. наук, доц.;

Скачедуб Світлана, асист.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Постановка проблеми. Демографічна безпека є складовою економічної та загальнонаціональної безпеки країни, від забезпечення якої залежить формування і відтворення нації, потенціал людських ресурсів, поповнення трудових ресурсів, як одного з основних факторів виробництва, забезпечуючих економічний розвиток. Без позитивних змін у вирішенні демографічних проблем, враховуючи нові загрози і виклики, неможливо гарантувати національну безпеку і незалежність, стійкий економічний розвиток, здатність до самовідтворення і самовдосконалення.

Мета дослідження. Аналіз стану демографічної ситуації в країні, динаміки змін, нових непередбачуваних викликів, загроз, та шляхів їх подолання.

Результати дослідження. Демографічна безпека відображає стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від внутрішніх та зовнішніх демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток за умови врахування сукупності збалансованих демографічних відносин держави, суспільства і особистості та рівня реалізації їх інтересів, відповідно до конституційних прав громадян України [5]. Основним показником демографічної безпеки є чисельність населення, динаміка її змін та можливостей відтворення.

За даними Державної служби статистики чисельність наявного населення в Україні на 1 жовтня 2020 року становила – 41 703,3 тис. осіб. За період з початку року чисельність населення зменшилася на 199,1 тис. осіб [1]. У порівнянні з відповідним періодом 2019 року – це на 5,9 тис. осіб більше. В цілому зберігається від'ємна тенденція зміни чисельності наявного населення, яка щорічно зменшується в середньому на 220 тис. осіб, за даними останніх трьох років. При цьому загальне скорочення населення більше ніж у два рази перевищує природне скорочення населення, що з нашої точки зору, обумовлено міграційними процесами. На кінець 2020 року зберігається міграційний приріст населення, але у порівнянні з 2019 роком він зменшився на 68,4 %. Це пояснюється переважно об'єктивними обставинами: економічною кризою в країні, війною на сході держави та загальносвітовими проблемами, пов'язаними з пандемією, яку на сьогодні слід розглядати як нову суттєву загрозу демографічній безпеці.

Кількість випадків захворювання в Україні наближається до 2 млн (1,99), одужало, з початку виникнення пандемії, – 1,52 млн, померло – 41 278 осіб. Наведені дані значно ускладнюють демографічну ситуацію і потребують невідкладних, радикальних, системних дій, як з боку держави, так і з боку населення. Не дарма «наступ» пандемії називають в світі «війною», спільним ворогом в якій виступає коронавірус COVID-19, а запорукою перемоги в цій війні – формування суспільного імунітету шляхом загальної вакцинації.

Ця проблема носить глобальний характер і кожна з країн має свою стратегію та механізми її вирішення, накопичує власний досвід, але спільною для всіх залишається необхідність проведення вакцинації. Нажаль, Україна значно відстає від інших розвинутих країн у протидії і цій, не тільки демографічній, а і загальнонаціональній небезпеці. Фахівці, експерти, самокритичні політики головною причиною цього

називають так званий «втрачений час». Це означає втрачений час на адекватне сприйняття даної загрози, формування тактики і стратегії протидії їй, на підготовку до лікування хворих, забезпечення необхідним обладнанням як лікарів, так і пацієнтів, на розуміння масштабності і наслідків епідемії, на необхідне фінансування, роз'яснювальну правдиву інформацію населенню, на створення власної бази розробки вакцини, на закупівлю вакцини інших виробників, початок і інтенсивність самого процесу вакцинації. В результаті, на середину квітня 2021 року отримали принаймні одну дозу вакцини 445 859 українців, а це приблизно 1 % від усього населення. Пройшли повну вакцинацію – 5 осіб [3]. При цьому, більше 50 % населення, на даний момент, не планують вакцинацію, пояснюючи це низькою якістю закупленої вакцини, існуючими випадками ускладнень після вакцинації, не бажанням потрапити у ту незначну групу ризику, яка за оцінкою фахівців є мізерною у порівнянні з загальною кількістю випадків позитивного ефекту.

Проведене нещодавно вибіркове опитування населення на запит ЗМІ, свідчить про те, що 57 % реципієнтів вини за ситуацію що склалася у зв'язку з епідемією покладають на систему охорони здоров'я, більше 20 % – на президента, 15 % – на Кабінет міністрів. Складається враження, що участь у опитуванні приймала та частина населення, яка виконує всі правила власного захисту і профілактики захворювання, або ж таке питання не ставилось в процесі опитування.

На нашу думку, пошук винуватців наразі не є своєчасним. Сьогодні необхідно діяти, надолужуючи втрачений час і маючи певні уроки, не допустити у майбутньому інших негативних наслідків. Мається на увазі, що на думку фахівців, навіть приборкавши пандемію коронавірусу, суспільство не зможе побороти її повністю. Вже прозвучали такі попередження, що наслідками її можуть стати зростання кількості хворих на туберкульоз, різного роду психологічні розлади, тощо. А це нові загрози національного розвитку та чинники погіршення демографічної безпеки, враховуючи, наприклад, той факт, що антирейтинг смертності в Європі від туберкульозу очолюють Росія і Україна [5]. Як крайній випадок, психологічні розлади можуть призвести до зростання самогубств, за кількістю яких Україна перевищує середньосвітові показники на три чверті (18,5 випадків на 100 тис. осіб, проти 10,5). Наведені вище дані свідчать про те, що світ дійсно змінився і подальший розвиток залежить від того, як суспільство навчиться швидко реагувати на кожний наступний виклик, не обрігаючи себе на виживання.

Надзвичайно важливою проблемою для нашої країни залишається питання відтворення населення. Поряд з загальною тенденцією зменшення наявного населення упродовж січня-вересня 2020 року, залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 52 живонароджених. Зменшується і кількість в цілому новонароджених. За даними агенції Bloomberg, до 2050 року, населення України зменшиться на 36 %, а в ООН заявили, що до 2100 року населення України скоротиться до 28,19 млн осіб.

Продовжується негативна тенденція старіння нації. У 2036 році частка пенсіонерів, у загальній кількості населення, досягне 30 % і вдвічі перевищуватиме кількість молоді до 14 років [5]. Тобто, на даний момент мова не йде навіть про просте відтворення населення.

Висновки. Проведений частковий аналіз демографічної ситуації в Україні за останні три роки свідчить про те, що негативну тенденцію її змін не вдалося покращити. Більш того, до визначених загальних закономірностей приєдналися нові виклики, які є загрозою для демографічної безпеки. Демографічна безпека є багатоплановою проблемою, вирішення якої потребує загальнонаціональної стратегії,

яка б враховувала всі її аспекти і конкретні дії щодо реалізації. Можна зберегти і посилювати незалежність країни, відновити її територіальну цілісність, але не можна забезпечити подальший розвиток без вирішення демографічних проблем, які можуть призвести до втрати нації.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. URL: <http://www.leps.kiev.ua/>
3. Офіційний сайт Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at JHU [Електронний ресурс]. URL : <https://systems.jhu.edu/research/public-health/ncov/>
4. Сайт наукового інтернет-видання Our World in Data [Електронний ресурс]. URL: <https://ourworldindata.org/>
5. Матеріали Першої науково-практичної конференції студентів ДВНЗ ПДАБА (28 травня 2019 р.) : збірник тез. Упорядники: В. Данішевський, О. Тимошенко, Н. Ротт. Дніпро : ДВНЗ ПДАБА, 2019. 163 с.